

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หมู่บ้านป่าสักงาม ตำบลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ดจังหวัดเชียงใหม่ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบ มุ่งเน้นในการศึกษาถึง 1) พัฒนาการ ผลการดำเนินงาน และปัญหาอุปสรรค มุ่งเน้นในการศึกษาถึง 1) พัฒนาการ การดำเนิน ผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรค 2) วิเคราะห์ความสอดคล้องของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านป่าสักงาม กับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาข้อมูล 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 การศึกษาโดยเข้าไปสำรวจ (Survey) หมู่บ้านป่าสักงาม เพื่อทำการศึกษาเบื้องต้นเป็นการศึกษาถึงบริบทของแหล่งท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงาม สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในด้านการท่องเที่ยว

1.2 การศึกษาข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ทั้งจากประชากรภายในชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาลและเอกชน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมเอาไว้แล้วโดยกลุ่มบุคคล สถาบันต่างๆ หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น ห้องสมุดศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้ ห้องสมุดบ้านป่าสักงาม องค์การบริหารส่วนตำบลวงเหนือ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ทำการศึกษานำมาทำความเข้าใจ ใช้กำหนดกรอบและประเด็นสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงนำไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านป่าสักงาม ให้เข้าใจในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบ จึงได้คัดเลือกประชากรที่จะศึกษาโดยเฉพาะ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านป่าสักงาม มาเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านป่าสักงาม สมาชิกของโครงการ อบต. จำนวน 5 คน สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการ การดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค กระบวนการทำงานทั้งหมด ตลอดจนเกี่ยวกับระบบคิด ทักษะคติในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงาม

2. ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ประกอบด้วย ผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนกลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์พิทักษ์ป่า กลุ่มผู้ให้บริการการท่องเที่ยว กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร ตัวแทนร้านค้าชุมชน รวมทั้งชาวบ้านหรือคนในชุมชน จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมและดำเนินกิจกรรมของกระบวนการทำงาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้เปิดเผยถึงระบบความคิดและได้พูดในเรื่องที่ตนเองรู้อย่างเต็มที่ซึ่งจะทำให้มองเห็นภาพรวมของสถานการณ์มากยิ่งขึ้น

3. เจ้าหน้าที่จากส่วนราชการและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้แทนจากโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย ครัวบ้านป่าสักงาม จำนวน 5 คน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษา โดยการเข้าไปสัมผัสชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อทำความเข้าใจพร้อมทั้งสังเกตพฤติกรรม การจดบันทึก เครื่องมือใช้มีสมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเทปและกล้องถ่ายรูป ซึ่งประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลหลักหรือ Key Informants เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี ดังนี้

1. การสังเกต

ผู้ศึกษาใช้วิธีการสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเพื่อเก็บข้อมูล ดังนี้

1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผู้ศึกษาใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกับกิจกรรมต่างๆที่หมู่บ้านป่าสักงามได้จัดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ เพื่อวิเคราะห์สภาพของพื้นที่และการ

บริหารจัดการ การดำเนินงาน และปัญหาอุปสรรค ของการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของ หมู่บ้านป่าสักงาม รวมถึงการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการเข้าร่วมประชุมของการดำเนินงานของกลุ่มที่ดำเนินงานการท่องเที่ยวภายในชุมชน เช่น กลุ่มอนุรักษ์ป่า กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผู้ศึกษาใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยใช้ร่วมกับการ สัมภาษณ์ โดยสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน เช่น ลักษณะทางกายภาพ สภาพเศรษฐกิจ สภาพ สังคม สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะสังเกตพฤติกรรม การดำเนิน ชีวิตประจำวันและการทำกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มและคนในชุมชน โดยการจดบันทึกและบันทึกภาพ นอกจากนี้ผู้ศึกษา ยังได้เข้าไปเยี่ยมชมและพักค้างคืนในหมู่บ้านในช่วงระหว่างที่ทำการศึกษาก็ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในบางกิจกรรม ของการจัดการท่องเที่ยวของ ชุมชนบ้านป่าสักงาม

2. การสัมภาษณ์

ในการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาจะสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องตามแนวคำถามที่ได้เตรียมไว้ ตาม ประเด็นคำถาม ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง

1) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In- depth Interview)

โดยผู้ศึกษาจะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในส่วนของผู้ให้ข้อมูลหลัก Key Informants ที่เกี่ยวกับพัฒนาการ ความเป็นมาแรกเริ่มในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้าน ป่าสักงาม ในช่วงแรกใช้วิธีการสอบถามจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวตั้งแต่ ช่วงปรากฏการณ์ที่สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนจุดประกายแรกที่เริ่มต้นในการจัดการ ท่องเที่ยวของชุมชน หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลหลักคนอื่นๆ ว่ามีความ ถูกต้องมากน้อยอย่างไร แล้วนำเรื่องราวมาวิเคราะห์ประมวลภาพรวมของชุมชน ตลอดจนสอบถาม ถึงรูปแบบในการริเริ่มการก่อตั้งค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา ระบบคิด รูปแบบในการบริหารจัดการ ท่องเที่ยวภายในชุมชน ตลอดจนแรกเริ่มของการรวมกลุ่มต่างๆเกิดขึ้น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ จัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน เป็นต้น รูปแบบการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรคที่พบในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยจะสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการ การท่องเที่ยวของชุมชน เช่น คณะกรรมการผู้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านป่าสักงาม ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีลักษณะ คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบคำถามสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ในประเด็น ดังนี้

- ความเป็นมา พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงาม

- บริบทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงาม การดำเนินงาน ผลการดำเนินการ ปัญหาและอุปสรรค

- การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงาม ปัญหาและอุปสรรคของการจัดการ ประกอบด้วย

(1) โครงสร้างคณะกรรมการการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงาม

(2) เส้นทางการเดินป่า

(3) ระเบียบในการปฏิบัติตัวของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงาม

(4) การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

(5) การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

(6) การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

(7) การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

(8) การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal Interview) โดยการสัมภาษณ์ 1) ผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ เช่น เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน 2) ผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เช่น คณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านป่าสักงาม ตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ 3) เจ้าหน้าที่จากส่วนราชการและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้แทนจากโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ตัวแทนของสำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย และครูบ้านป่าสักงาม ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอน ด้วยคำถามแบบเดียวกันมีลำดับขั้นตอนเรียงเหมือนกัน มีคำถามที่เฉพาะเจาะจงและคำถามที่ตอบได้โดยโครงสร้างของคำถาม มีดังนี้

- ความเป็นมาของกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศและบริบทของชุมชน

- การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

- การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

- การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

- การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว

- การจัดส่งเสริมตลาดและนำเที่ยว

3.4 การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ปัจจุบันของพื้นที่ที่ทำการศึกษาข้อมูลในด้านปฐมภูมิและทฤษฎีที่ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวม ซึ่งรวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและสัมภาษณ์นั้น จะได้นำมาสรุปและจัดออกเป็นหมวดหมู่ ในแต่ละประเด็นศึกษาจะได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องว่า มีประเด็นใดบ้างที่ได้ทำการศึกษาไปแล้ว มีรูปแบบแนวทางในการดำเนินงานสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีนั้น หรือไม่เพียงใด และเสนอรูปแบบที่เหมาะสมมาปรับใช้อันจะนำไปสู่การพัฒนาการกำหนดรูปแบบเพื่อสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านป่าสักงามให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ดังนี้

1. พัฒนาการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงาม การจัดการ ผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงาม

2. ความสอดคล้องของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงามกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในแต่ละด้าน ดังนี้

- 2.1 การจัดการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- 2.2 การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก
- 2.3 การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น
- 2.4 การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว
- 2.5 การจัดการส่งเสริมตลาดและการนำเที่ยว

โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์หาความสอดคล้องของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านป่าสักงามกับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

3. เสนอแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ ตลอดจนการควบคุมการใช้พื้นที่ของหมู่บ้านป่าสักงาม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์อย่างเหมาะสมและเป็นไปตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ